

Bränningen

Medlemsblad för Söderhamns Kust & Skärgårdsförening
- Årgång 31 -

Nr 1 2018

Innehåll:

Sid 2-3	<i>Ordförandeord</i>	Sid 11	<i>Fototävlingen o. Adventskaffet</i>
Sid 4-7	<i>Årsberättelse mm</i>	Sid 12-13	<i>Lydias berättelse</i>
Sid 7	<i>En Lars Brolin-bild</i>	Sid 14	<i>Vårt bokprojekt</i>
Sid 8-10	<i>En dold historia under ytan</i>	Sid 15	<i>Nya ö-namn inlagda</i>
Sid 16 <i>INBJUDAN TILL ÅRSMÖTE</i>			

Ordföranden har ordet...

(spännande läsning, red.)

Jag har under mina år som ordförande i Kust- & Skärgårdsföreningen haft tillfälle att besöka en rad öar, inte bara i Sverige utan även i Europa..

I förra numret berättade jag om resor till andra öar i Europa.

Efter nyår visade man en serie i Kunskapskanalen om energi-öar i Europa. Av fyra öar som ingår i serien, har jag besökt tre, Samsö, Orkney och Madeira. Alla har intressanta lösningar på energiproblematiken, men har lyckats att bli oberoende av olja, kol och gas.

Stirlingmotor i Valbo

I slutet på januari besökte jag Inresol-fabriken i Gävle. Där

Daniel Walsh visar Inresol stirlingsmotor, som levererar 5,5 kWh el och 10-12 kWh värme. FOTO: Lennart A.

tillverkas en Stirlingmotor som kan drivas av pellets, flis, biogas, eller gasol. Motorn har testats i flera år, men har nu släppts till försäljning. Jag har besökt fabriken flera ggr och har väntat länge på att få se den i bruk i något hus. En kille i Valbo har köpt den första maskinen och skall under februari montera den i sitt hus, som i dag har solceller, batte-

rier och ett diesel-elverk. Nu byter han ut dieselelverket mot en stirlingsmotor. Han är inte inkopplad på elnätet, utan tänker klara sig med solceller, batterier och stirlingsmotorn. Åter-

kommer i nästa nr om hur det gått med hans lösning.

På resor inträffar oväntade episoder då och då...

Som på resan till Orkneyöarna. Då färdades jag med flyg till Aberdeen och därifrån blev det färja i 6,5 tim. Jag hade löst en "sovstol" och fick alltså en nyckel till en speciell hytt. Mina reskamrater hade nöjt med en sittstol ute i baren, eftersom det var så pass kort tid. När klockan blev nio tyckte jag att jag skulle utnyttja "sovstolen" och gick till kojs. Jag var ensam i sovsalen. Jag sov gott, vaknade vid ett tillfälle när man gick in till en ö, men eftersom det var 1,5 tim. kvar på resan så somnade jag om. Plötsligt vaknade jag, när följande >>>>

Karta över Scotland och Orkneyöarna.

OMSLAGSBILD: Sven-Gunnar Johansson

Soluppgång Långharet, Söderhamns skärgård, den 7 januari 2018.

*"Nu har mörkret löpt linan ut
Krypsakta vänder ljuset åter..."*

...är två rader ur Greta Elfqvists dikt "Solvändedag" från hennes diktsamling "Ögonblick att minnas", utgiven 1988.

(s.c.)

En paus i Fisketurism-konferensen. H.M. Konungen i samspråk med sin stab.

FOTO: Lennart A.

meddelande hördes i högtalarna "Mr. Anderson, come immediately to deck 5". Jag uppfattade att vi fortfarande var kvar på den ö vi nyss anlände till, så jag tänkte att det måste vara någon annan Andersson de frågade efter. Så jag lade mig tillrätta igen. Då öppnades dörren och en av båtens personal undrade om jag inte skulle kliva av. Nej jag skall till Kirkwall, sa jag. Där har vi varit i 15 min, nu är vi strax på väg till Shetlandsöarna. Då blev det bråttom. Som tur var hade jag resekompisar, som övertygade färjepersonalen att det måste vara en man kvar ombord. Som sista person lämnade jag färjan.

... Och heldag med H.M. Konungen.

I slutet av januari skulle jag på en Fisketurism-konferens i Stockholm. Kungen skulle öppna konferensen, så jag tänkte att det var bäst att vara ute i god tid. Konferensen skulle hållas i Näringslivets Hus. Ingen adress stod det i inbjudan, så jag googlade på Näringslivets hus och fick en punkt inte långt från Centralen. Efter att ha vandrat runt kvarteret flera ggr utan att hitta någon entré, frågade jag en säkerhetsvakt utanför Näringsdepartementet, om han visste vad Näringslivets Hus låg någonstans. Nej det visste han inte. Vad lustigt att du frågar, det har varit flera som frågat samma sak idag.

Efter att vi sökt igen på Google och Hitta.se, framkom det att Näringslivets Hus låg på Östermalm. Det blev en väldig fart och en rask promenad till Östermalm och en sen ankomst. Som tur var vi fem st. som kom för sent. Entrén var nämligen mitt på scenen. Nu hade kungen redan hållit sitt anförande. Det roliga var att han var kvar hela dagen, åt lunch och drack kaffe med "oss". Nu var det inte så att han blandade sig med

oss och gick runt och pratade. Han hade en stab på cirka fem personer, som han umgicks med hela tiden. Nåväl, han gjorde det bra som höll ut hela dagen.

Nästa inplanerade resa är till Gräsö i februari och till Åbo i mars, men det kanske händer något på dessa resor också.

Nu är ni alla Välkomna till Årsmötet, som följer mönstret från tidigare år. Är det inte någon som kan komma med idéer om några nya inslag? Vi börjar bli så gamla att platsen i hjärnan för "nyheter" har krympt!

/Lennart A

Kanske en lämplig skylt för Kust & Skärgårdsföreningens styrelse!

FOTO: Lennart A.

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Årsberättelse för verksamhetsåret 2017

Projektet "Skit i Skärgården" – Österdagarna – Uppfräschade utemöbler – "Bästa skärgårdsbilden" ...

FOTOTÄVLING

Bästa Skärgårdsbilden 2017

Styrelse:

Ordförande	Lennart Andersson
Vice Ordf.	Astrid Forslund
Kassör	Barbro Olsson
Sekreterare	Hans Fryklund
Övriga ledamöter	Anders Burman Sven-Gunnar Johansson Denny Månsson Bengt Hedman Björn Eriksson Görgen Larsson Håkan-Elffors-Johansson Tord Sundberg
Ersättare	Lars Skjutare Erik Nilsson
Revisorer	Sven Andersson, Eivy Ängvald
Ersättare	Johnny Andersson
Valberedning:	Sture Claesson Hans Fryklund Lennart Andersson
Bränning kommitté:	Lennart Andersson Barbro Olsson
Skärgårdarnas Riksförbund	275
Medlemsantal	200 kr
Årsavgift:	

Verksamhetsredogörelse

Ekonomi

Vår ekonomi är fortfarande tillfredsställande. 2017 genomförde vi de största investeringarna på många år, vilket orsakat en betydande förlust 2017. Trots detta är vi fortfarande stadda i kassan.

Representation

Vi tillhör Skärgårdarnas Riksförbund där vi representeras av Barbro Olsson och Lennart Andersson. Lennart är dessutom ledamot i SRF:s styrelse sedan några år tillbaka. Vi är också medlemmar i Hembygdsförbundet och Ljusnan-Woxnans Vattenvårdsförbund.

Möten

Årsmötet hölls den mars 22 mars med 29 deltagare. Nisse Rundqvist berättade om sågverksepoken Höstmötet var ett informationsmöte om VA-frågorna i Skärgården och besöktes av ca 30 personer. Styrelsen har haft 6 protokollförda möten.

Aktiviteter

Under våren träffades vi oftast på tisdagarna för planera Österdagarna. På hösten renoverade vi med hjälp av Resurscentrum inköpta rastbord. Resurscentrum har också målat hela Fiskarebostaden utvändigt. Vi har skaffat ett segeltak till scenen. En berättarkväll i Fiskarebostaden med deltagande av 12 personer och en i Skärså som var välbesökt. En filmkväll ordnades i augusti på Östra berget och ett 40-tal såg på delar ur filmen "Bränningar" och en film om Skärså. I sommar anordnades också en fototävling. Resultat och bilder finns på vår hemsida.

Österdagarna

För femte året i rad arrangerade vi Österdagarna i juli månad. De tre dagarna samlade närmare 300 deltagare. Det bjöds på musik, hantverk, konstutställning och guidad tur runt Öster, kompletterat med små teatertillställningar och musik utefter vandringsleden. Många går år efter år vilket är mycket positivt. 2017 hade vi lite otur med vädret, men trots detta blev dagarna välbesökta.

15 juni 2017. Styrelsemöte på Prästgrundet och hos Anders och Viive Burman på Sillharet ...

FOTO:Sture C

1:a advent

Traditionsenligt hade vi öppet även i år på 1:a advent. Vädret var inte det bästa men ändå besöktes Adventskaffet av ett 60-tal personer. Vedspisen sprakade och stämningen var gemytlig i den gamla miljön.

Slutord

Styrelsen vill tacka alla våra medlemmar för det förtroende som visats under 2017. Vi konstaterar som vanligt att styrelsens medelålder ökar för varje år och att svårigheterna att få till en valberedning kvarstår. Johnny Andersson har tagit på sig ansvaret att försöka få till en valberedning, vilket är positivt.

Nu ställer en del av oss i styrelsen våra platser till årsmötets förfogande.

Söderhamn den 7 febr. 2018

/Styrelsen

Resultaträkning 2017

2017-01-01 -- 2017-12-31	
RÖRELSENS INTÄKTER	
Nettoomsättning	46 050,00
Övriga rörelseintäkter	45 019,00
SUMMA RÖRELSENS INTÄKTER	91 069,00
RÖRELSENS KOSTNADER	
Råvaror och förnödenheter	-614,50
Övriga externa kostnader	-116 282,00
SUMMA RÖRELSENS KOSTNADER	-116 896,50
RÖRELSERESULTAT	-25 827,50
FINANSIELLA KOSTNADER OCH INTÄKTER	0,00
ÅRETS RESULTAT	-25 827,50

Balansräkning 2017

	2017-01-01	Perioden	2017-12-31
TILLGÅNGAR			
Omsättningstillgångar			
Kortfristiga fordringar	11 817,00	-11 817,00	0,00
Kassa och bank	119 498,01	-14 010,50	105 487,51
Summa omsättningstillgångar	131 315,01	-25 827,50	105 487,51
SUMMA TILLGÅNGAR	131 315,01	-25 827,50	105 487,51
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital			
Balanserat resultat	-137 655,13	6 340,12	-131 315,01
Årets resultat	6 340,12	19 487,38	25 827,50
Summa eget kapital	-131 315,01	25 827,50	-105 487,51
SUMMA EGET KAPITAL O. SKULDER	-131 315,01	25 827,50	-105 487,51

Verksamhetsplan för 2018

Föreningens uppgift är att värna om och vårda kustens miljö och dess kulturarv och föra detta vidare till kommande generationer. Ge utrymme för den bofasta och yrkesbedrivande befolkningens behov. Ge möjlighet till ett rikare friluftsliv och fritidsverksamhet för alla. Bevara skärgårdens kulturvärden. Värna om känsliga naturområden. Sprida information och kunskap om skärgårdens natur och kultur. Samarbeta med kommunala organ och kulturorganisationer samt stimulera till initiativ som gagnar kusten och dess utveckling. Föreningen är ansluten till Gästrik-Hälsinge Hembygdsförbund, Ljusnan-Woxnans Vattenvårdsförbund och Skärgårdarnas Riksförbund.

Jan – Mars

Delta i Kulturdagen på Verkstäderna om det arrangeras någon sådan.

Starta ett Bokprojekt tillsammans med ortens konstnärer med arbetstiteln "Söderhamns Skärgård med konstnärens ögon".

Bränningen nr 1, Manusstopp 23 febr

Årsmöte den 21 mars kl. 19.00 i SMS-lokalen

April—Juni

Berättarkväll Gäddan i april. Något aktuellt tema

Förbereda Österdagarna genom studiecirkel april-maj

Styrelseutflykt till Rönnskär, Tisdag 12 juni

Bränningen nr 2, Manusstopp 27 maj

Juli-Sept.

Österdagarna 10-11-12 juli. Boksläpp en 10 juli.

Visning av Storzjungfruns fyr 14-15 juli

Styrelsemöte Onsdag 5 sept.

Okt-Dec

Bränningen nr 3 Manusstopp 19 okt.

Höstmöte i mitten på november. Aktuellt tema

Adventsfirande på Gäddan 1:a advent

Övrigt

Öppethållande på Fiskaremuseet Gäddan, förutom Österdagarna och Adventskaffet, sker genom bokning pr. telefon 070-8168411. Helst ser vi att det blir minst 6 personer. Minimipris 200:- pr. grupp.

/Styrelsen

Spirande växtprakt i åldrande famn...

På Silharet i juni 2017

Budget för verksamhetsåret 2018

Intäkter :

Medlemsavgifter	45 000
Anslag och gåvor	17 000
Räntor	1 000
Lotterier, möten	4 000
Aktiviteter Österdagarna, Adventskaffet	11 000

Summa intäkter 78 000

Kostnader :

Gäddan	Försäkringar	2 000	
	El, VA, Renhållning	21 000	
	Snöröjning, gräsklippning	3 000	
	Underhåll	4 000	
	Summa	30 000	30 000
Administration			2 000
Medlemsmöten			3 000
Bränningen /Hemsidan			22 000
Annonser/Broschyrer			6 000
Föreningsavgifter (SRF, Hembygdsförbundet)			8 000
Utbildning, reskostnader			2 000
Underhåll av fastigheter			5 000
	Summa kostnader		78 000

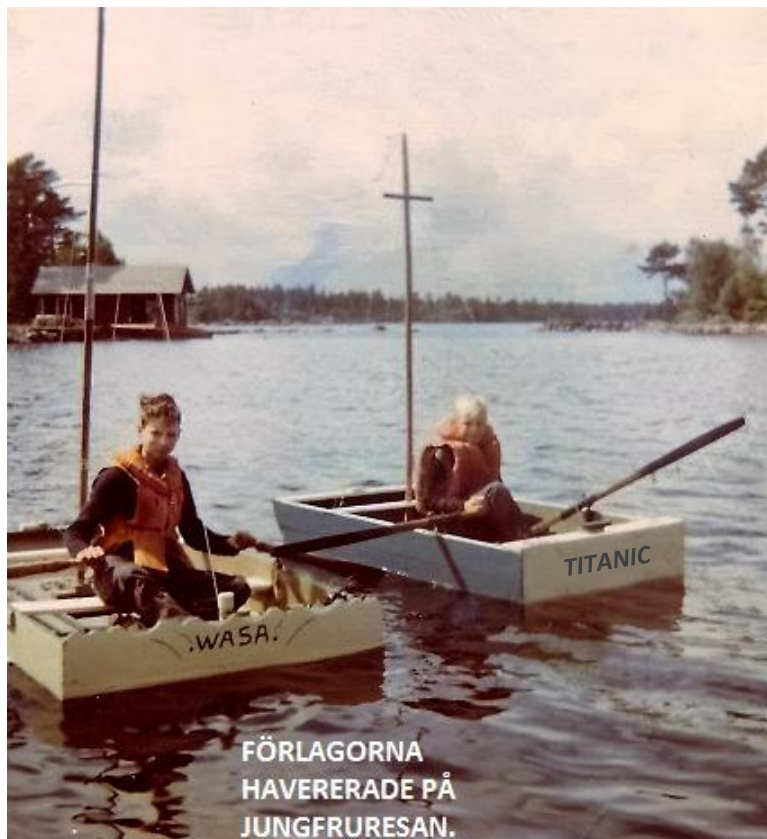
Söderhamn 2018-02-07

Lennart Andersson

Hans Fryklund

Barbro Olsson

Ur Lars Brolins album

Lars Brolin och Göran Svedin på vattnet mellan Grimsön och Tuppen. Både Lars och Göran har kvar sina sommarhus på Grimsön.

En bild från Lars Brolins album, som han skickat till Bränningens redaktion.

Det finns en hel del att ösa ur i Lars Brolins digra arkiv och vi kommer även fortsättningsvis att visa någon "Lars Brolinbild" då och då.

Lars som har stor kunskap om fartyg både från Söderhamnsrederier och andra skaffade sig tidigt kamera för att dokumentera bland annat det maritima.

Göran Svedin i Tuppviken hade samma intresse, att fotografera båtar i olika sammanhang och hans pappa Sune skjutsade pojkarna Lars och Göran med sin bil längs så gott som hela norrlandskusten. Ibland hade de en kanot med, så att de skulle kunna paddla runt i hamnarna för att få de rätta kameravinklarna. Dessa bilder finns nu på DiBiS på nätet. De utgör 1 911 bilder i samlingen XLB.

Men det var så här det började, med WASA och TITANIC, mellan Grimsön och Tuppen i Söderhamns skärgård.

/Sture Claesson

En dold historia under ytan

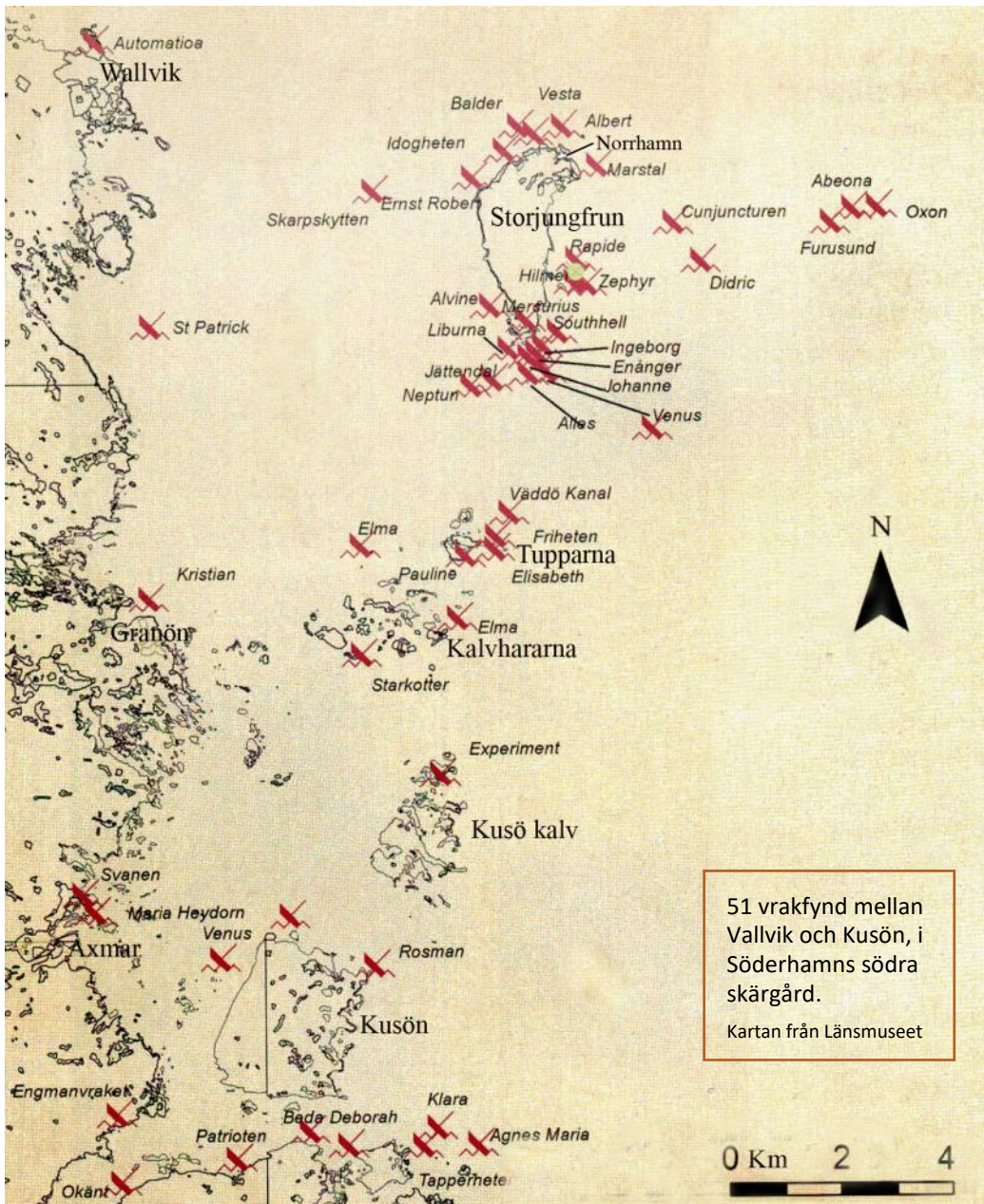
av Curt Risell

Fartygsvrak har i långliga tider satt människors fantasi i rörelse. Det finns en spänning och mystik kring sjunkna fartyg. Varje fartyg som gått i kvav har också en historia, inte sällan är den dramatisk och slutar med ond bråd död i rykande storm, mörker och kyla. En del av dessa historier känner vi till andra kommer aldrig att berättas.

Det här reportaget handlar om vrak i Söderhamns skärgård som finns registrerade men också om de tusentals okända vrak som finns längs länskusten och om nya som hittas varje år.

riksbekanta Söderalaflöjeln anses som ett av de vackraste och mest beundrade vikingatida konstverken i Norden. Genom bland annat gravrösen från vikingatiden på Prästgrundet vet man att skär-

Några av dessa fartygstyper finns beskrivna på sidan 10.

Namn	Typ	Årtal
Abeona	Ångare	1890
Albert	Skonare	1841
Alles	Galeas	1822
Alvine	Bark	1885
Amalia	Skonert	1881
Agnes Maria	Skonert	1928
Automatioa	Brigg	1870
Beda	Slup	1883
Balder	Övrig	1947
Cunjunctionen	Brigg	1815
Didric	Galeas	1849
Deborah	Skonare	1895
Engmansvraket	Övrig	
Elisabeth	Skonert	1892
Enånger	Skonare	1884
Ernst Robert	Ångare	1890
Elma *	Skonert	1903
Elma *	Skonare	1903
Experiment	Skonare	1852
Furusund	Skonare	1881
Friheten	Galeas	1847
Hilmer	Slup	1893
Ingeborg	Skonert	1884
Idogheten	Brigg	1843
Johanne	Skonert	1882
Jättendal	Skonare	1878
Kristian	Skonare	1882
Klara	Skonert	1894
Liburna	Bark	1869
Mercurius	Skonare	1831
Marstal	Skonare	1882
Maria Heidorn	Pråm	1927
Neptun	Skonare	1847
Oxon	Ångare	1889
Patrioten	Galeas	1840
Pauline	Pråm	1894
Rapide	Skonert	1865
Rosman	Galeas	1802
Skarpskytten	Slup	1877
St Patrick	Brigg	1869
Southhell	Ångare	1887
Svanen	Galeas	1825
Starkotter	Skonert	1843
Tapperheten	Skonert	1851
Venus	Slup	1867
Väddö Kanal	Ångare	1901
Venus	Galeas	1820
Vesta	Skonare	1894
Zephyr	Galeas	1865
Okänt	Pråm	
Okänt	Övrig	

Det handlar om sägner, om irredlar och vrakplundrare, pirater och sjörövare, nergrävda skattkistor, en myntskatt, en fartygskyrkogård och det vikingaskepp som hamnade i sjönöd i mitten på 1000-talet. Enligt sägnen nådde det land och i tacksamhet skänkte de skeppets förgyllda bronsflagga till kyrkan i Söderala. Den

gårdens sjöfartshistoria sträcker sig tusen år tillbaka i tiden. Kanske ytterligare ett århundrade om man får tro Snorri Sturluson som i de Isländska Sagorna berättar om jarlen Hakon Gråfäll som på 900-talet ska ha haft skepp vid Hälsingekusten för att därifrån härja i österled.

>>>>

* Troligen samma fartyg, men förlisningsuppgifter från olika källor. Platsen sannolikt den väster om Tupparna. Återkommer om detta i Bränningen.

Pilgrimsleder och sjörövare

Förlisningar i Söderhamns skärgård under 1800-talet, speciellt under den senare delen, och framåt, är tämligen väl kända genom bl.a. tidningsnotiser. Men kända vrak från århundradena dessförinnan är få. Ändå vet vi att större och mindre båtar i viss omfattning seglat längs pilgrimsleder sedan 1300-talet. Av kyrkliga dokument framgår det att flera biskopar seglat genom Svartsundsrännan på väg till Nidaros (Trondheim), eller på visitationer längs Norrlandskusten.

I ett dokument från 1346 finns "Svarta Sundet" omtalat då ärkebiskop Henning från Uppsala och biskop Henning från Åbo var på resa för att fastställa gränsen mot Norge. Den 17 oktober 1374 vet man att ärkebiskop Birger Gregersson passerade genom Svartsundsrännan.

De pirater och senare sjörövare, Vitaliebröderna, som byggde en fästning på Faxeholmen längst in i Söderhamnsfjärden i slutet av samma århundrade seglade naturligtvis in och ut i fjärden och i skärgården. Till en början härjade piraterna genom att plundra den danska drottningen Margarets handelsflotta med stöd av Albrekt av Mecklenburg. År 1398 tvingades piraterna, Vitaliebröderna, att lämna Faxeholmen. När de gick till sjöss gjorde det nu som sjörövare där alla fartyg i Östersjön och Nordsjön var lovligt byte. Deras flotta behärskade de båda haven under flera årtionden.

Tusentals oupptäckta vrak

När Söderhamn fick stadsprivilegier 1620

och ett kungligt gevärsfaktori ökade sjöfarten påtagligt med frakter av vapen, trävaror, pälsverk med mera. Men spåren i form av vrak från den här tiden är som sagt få.

Det finns mångdubbelt flera oupptäckta vrak längs länets kust än de vi känner till. Det handlar om flera tusen förlista fartyg och båtar från olika tidsperioder. En del av dessa fartyg som ligger på djupt vatten är sannolikt helt intakta, säger arkeologen Bo Ulfhjelm vid Länsmuseet i Gävle.

De fartyg som gått på grund eller legat i grunda vatten har däremot med tiden krossats av is och stormar. Ibland kan platsen för ett vrak markeras av mynt eller något liknande. Så tror man att fallet är med den myntskatt från drottning Kristinas tid, 1632-1652, som hittades utanför Storjungfrun 1928.

I Norrhamnen, ett par meter ut från strandlinjen, på tre fots djup hittade fiskaren I Norell en stor samling kopparmynt, i huvudsak i valören ¼ öre. Ett mindre antal av de sammanlagt 1004 mynten, vikt 5,5 kg, hade valören 1 öre. Intressant är att mynten låg staplade i prydliga högar, som om de legat i en kista eller tunna som med tiden förstörts.

Hur mynten hamnat i vattnet är okänt. En trolig teori är att det var fråga om skattepengar som tagits upp i Hälsingland och nu skulle fraktas till drottning Kristinas skattmästare i Stockholm. Men att fartyget förliste och hela eller delar av skatteuppbörden gick förlorad.

Fartygskyrkogård

En annan skatt som aldrig påträffats ska enligt sägnen ha burits iland och grävts ner innanför Granön. Skattsägner är ovanliga längs Norrlandskusten men däremot är den äldre segelled som det berättats om i området inte bara möjlig utan trolig.

Ytterligare en sägen vars sanningshalt kan diskuteras är de irrelदार och den vrakplundring som förekom på Tupparna.

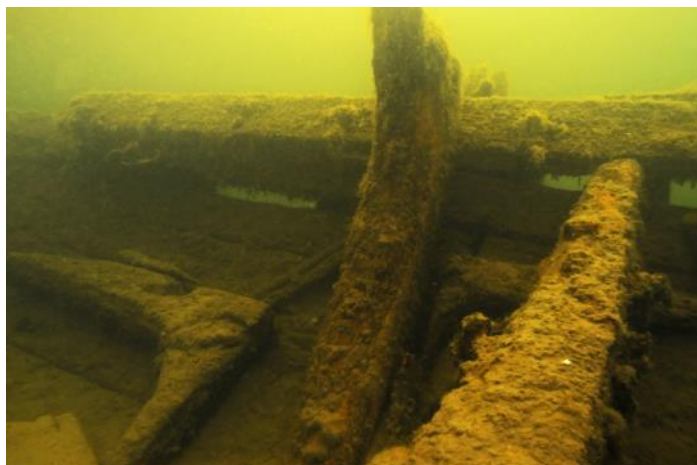
En sanning är däremot det stora antalet vrak som finns på Storjungfruns södra udde. Varför så många fartyg förlist just där är oklart men att det med åren blivit en fartygskyrkogård, som sannolikt omfattar betydligt fler än de fartyg man känner namnet på.

Nya vrak upptäcks

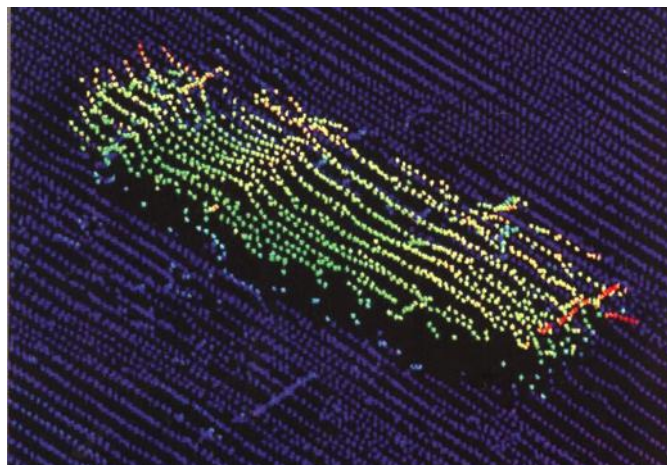
Varje år upptäcks tidigare okända fartygsvrak som rapporteras till Fornminnesregistret i Stockholm. Framst upptäcks de i samband med Sjöfartsverkets sjömätningar. Ett exempel från 2014, är det fartygsvrak som påträffades norr om Prästgrundet. Det är 6 meter brett och 25 meter långt men i övrigt vet man ingenting om vraket.

Listan på vrak i Söderhamns skärgård utökas varje år. Trots att forskningen om vår sjunkna historia knappt har börjat. Här finns massor att upptäcka.

Östersjön är därvidlag en arkeologisk skattkammare med få, om ens någon motsvarighet i världen. Söderhamns skärgård är en del av den skatten.

Vrak vid Slätskär utanför Axmar, nere till vänster på kartan. Skulle kunna vara "Maria Heidorn". Foto: Sjöhistoriska museet.

Eko från ett fartygsvrak påträffat norr om Prästgrundet vid Sjöfartsverkets sjömätning 2014. Sex meter brett och 25 meter långt men i övrigt vet man ingenting om vraket.

Förlist skuta gick till ting i Skog

Som tidigare nämnts har få vrak påträffats från medeltiden och fram till 1800-talet. Än färre har en historia att berätta. Skutan från Uleå som förliste 1668 utanför Granön är därvidlag unik.

Anledningen till att skeppsbrottet kommit att bevaras hängde samman med bärgningen av den dyrbara lasten. Rederiets företrädare i Uleå fann det nämligen uppenbart att en del av lasten

förskingrats, varför de flera år senare väckte åtal mot styrman Tuika och två båtsmän. På basis av skepparens sjörunahade de nämligen kommit fram till att lasten haft ett värde av >>>>>

1.100 daler och 12 1/2 öre kopparmynt. Åtalet hamnade i Åbo hovrätt, som beslöt att begära vittnesförhör inför Skogs häradsrätt "där gärningen passerad är".

I Skog handlades ärendet vid tinget den 18-19 maj 1675. Vid förhören framkom att det i den döde skepparens byxsäck påträffats 209 daler kopparmynt samt hos en annan av de omkomna 50 daler silvermynt ävensom att sveperskorna funnit 7 riksdaler i den döde Jacob Hanssons lårfolder. Allt hade dock i vederbörlig ordning redovisats. Den enda av ordsbefolkningen man ansåg sig kunna misstänka för något var Lars Hansson. Han hade också 1669 "såsom en löscker man" hållits fängslad av befallningsmannen som misstänkt för att ha dolt något av skutgodset. Sju år senare var han föga meddelsam i saken.

Men står det att läsa i tingsprotokollet: "nämnden kunde icke heller förstå, att han är av fullkomligt förstånd, efter han alltid haver varit minneslös och eljest är stupido ingenio, ty togs ingen ed av honom".

Höststormen tog skutan

Det var på senhösten 1668. Nordosten tjöt. Det brusade och dånade, när det stormpiskade Bottenhavet vräkte sina rullande sjöar in över grynnor och skär där de piskades till fragande skum. Det var en sådan dag då fiskargubbarna kollade båtarnas förtöjning en extra gång och djuphavsseglarna lade om rodet för att söka lä i avvaktan på bättre väder.

Men under Storjungfrun kämpade en ensam halvt segelsliten skuta mot de rasande elementen. På bryggan stod den finska skepparen Thomas Jöransson på väg till hemmahamnen i Uleå. I lastrummet fanns orientaliska kryddor och annan dyrbar last. Nu hade stormen tvingats hans fartyg in mot den svenska kusten. Där kastades fartyget redlöst om-

kring, hela tiden överspolat av brott-sjöar.

Ingen vet egentligen hur det hände men plötsligt sprang skutan läck och började ta in vatten. Några i besättningen gick i den lilla espingen men de kom inte långt innan havet tog dem. Den övriga besättningen drev nu med skutan söderut mot Granön. Buren på skummande vågor krossade skutans bottenplankor på grynnorna där vraket blev stående och riste i stormen.

Skepparen drunknade

Med hjälp av rår, en mast, bord och bräder tillverkade några ombord en flotte och tog sig iland, när stormen bedarrat något. Lite senare kom Olof Larsson på Granön ut till haveristen och räddade resten av besättningen. Det blev också Olof Larssons uppgift att bärga vad som bärgas kunde av lasten.

Skepparens kropp låg redan uppspölad på stranden. Styrman Lars Persson Tuika ledde nu de skeppsbrutna hem till Olof Larssons lilla stuga där en handfull besättningsmän och familjen samsades i åtta dagar.

Ryktet om skeppsbrott spred sig snabbt och under de närmaste dagarna gick befolkningen man ur huse för att samla vrakgods. Och det var ingen "fattig" skuta.

Redan när Olof Larsson gick ombord första gången såg han sexdalers- och tredalersmyntpåsar, som förmodligen kom från en sönderslagen halvtunna.

Letade vrakgods

En av de första som gav sig ut för att söka vrakgods, var Lars Hansson. Första dagen sökte han ensam och då hittade han den ilandflutna espingen och ett flaskfoder som han gömde i skogen och som han först ett par dagar senare motvilligt lämnade ifrån sig. Efter att ha rott från Sunnäs till Kultebo fick Lars Hansson med sig

Lars Larsson. De besökte Tränsharen och fann två lik, som visade sig vara besättningsmännen Jakob Hansson och Eskil Jönsson. I den sistnämndes ficka låg 3 gulden. Vidare fann de ett skrin som också innehöll pengar. På stranden hittade man också en silverbeslagen käpp och en rulle tobak om två skålpund, två packar svart och grått kläde, 15 alnar svart satin och 5 alnar grått lärft och ytterligare vrakgods. Men nu var det många kustbor som letade vrakgods längs stränderna. Nämndeman Anders Larsson hittade en dryckesflaska och ett armkläde som han behöll som ersättning för besväret. Pål Nilsson i Sundmar och Erik Hansson i Axmar bärgade varsin kista i öppna sjön. Det sades också att Nils Ersson i Axmar skulle ha bärgat en så stor kista att han "för att få den genom dörren måste tälja stycken av dörrgutarna". En penningkista, innehållande c:a 640 daler kopparmynt tog länsman Erik Eriksson hand om. När kistan senare återsändes till rederiet innehöll den 600 daler kopparmynt.

Tjugo drunknade

Merparten av vrakgodset togs om hand av Thomas Mårtensson och Elias Philipsson från Uleå. De betalade också ut mindre vederlag till de kustbor som medverkat vid bärgningen. En daler per dag till varje man och dessutom 5 mark om man medförde roddbåt. Men åtskilligt lämnades också i natura.

Hur många som dog vid skeppsbrottet vet man inte. Liken flöt iland lite varstans efter kusten. De som påträffades fördes till Anders Larssons sjöbod. Det ankom sedan på honom att frakta liken till Skogs kyrka mot en ersättning av två daler. Skepparen och två i besättningen begravdes i själva kyrkan medan de övriga jordades på kyrkogården. Sett till den ersättning kyrkan uppbar torde ett 20-tal personer ha omkommit vid förlisningen.

- **Skonare**, även kallad **skonert**, är ett i huvudsak snedsegelriggat fartyg med två eller fler master, med stormasten som andra mast. Benämningen skonert används i första hand om skonare med råsegelriggad fockmast.

- **Slup** är en segelbåt med en mast, ursprungligen betecknade det ett litet enmastat kustfartyg, med gaffelsegel, toppgaffelsegel, stagflock, klyvare och jagare – ibland även bredflock.

- **Brigg** (engelska brig) är ett tvåmastat segelfartyg, vanligen med en dödvikt på högst 300 ton. Briggen har full uppsättning råsegel på båda masterna och även ett stort gaffelsegel (ibland kallat briggsegel) på nedre delen av stormasten, som är den akre av masterna.

- **Galeas** är en skuta av viss typ, vanligen med ketchrigg, mycket vanlig i Norden fram till andra världskriget. Galeaser användes främst på Östersjön, längs Sveriges kuster och på svenska insjöar samt längs den tysk-holländska Nordsjökusten.

- **Bark**, ett tremastat fartyg vars aktersta mast mesanmasten saknar rår.

(Uppgifter från nätet)

Skonare

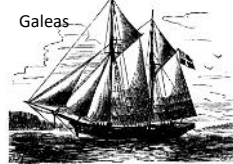
Slup

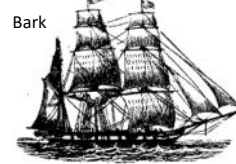
Brigg

Galeas

Bark

Resultat av Fototävlingen och Adventskaffe.

Tolv bilder kom in till sommarens fototävling om bästa skärgårdsbilden. Alla bilderna visades på Gäddan under Adventskaffet och gästerna ombads att först rösta på sin favorit innan de fick slå sig till ro i stugvärmerna med kaffe och dopp.

Efter rösträkningen visade det sig att två bilder fick lika många röster. Följaktligen fick de dela på prispengarna 500 kronor. Se bildtexterna.

GRATTIS till Björn Birkehammar, Hud-dinge och Emelie Forsberg Fryklund, Söderhamn!

De fick dela på första priset eftersom bilderna fick lika många röster.

Samtliga bilder kan ses på hemsidan.

Anne-Christine Engmans regnbåge och kvällssol kom härnäst i prislistan, så hon fick de två "tröstpriserna", inramade båttavlor.

Två medlemskap i Skärgårdsföreningen gick också till Björn Birkehammar och Emelie Forsberg Fryklund för dessa bilder.

Först kolla på bilderna och bestämma sig för sin favorit. 12 bilder av 4 fotografer, en bra början. Men vi hoppas på fler deltagare i år.

Marianne Östrand, som just inhandlat Lennart Svedbergs kåserier om Söderhamn och Gerd Johansson tas emot med öppen famn av Skärgårdsföreningens Göran Forslund.

Edit Svedberg, 92, i kökssoffan på Fiskaremuseet i samtal med Lars Lodmark. Edit kan mycken söderhamnshistoria.

Gäddanfoto: Hans Fryklund

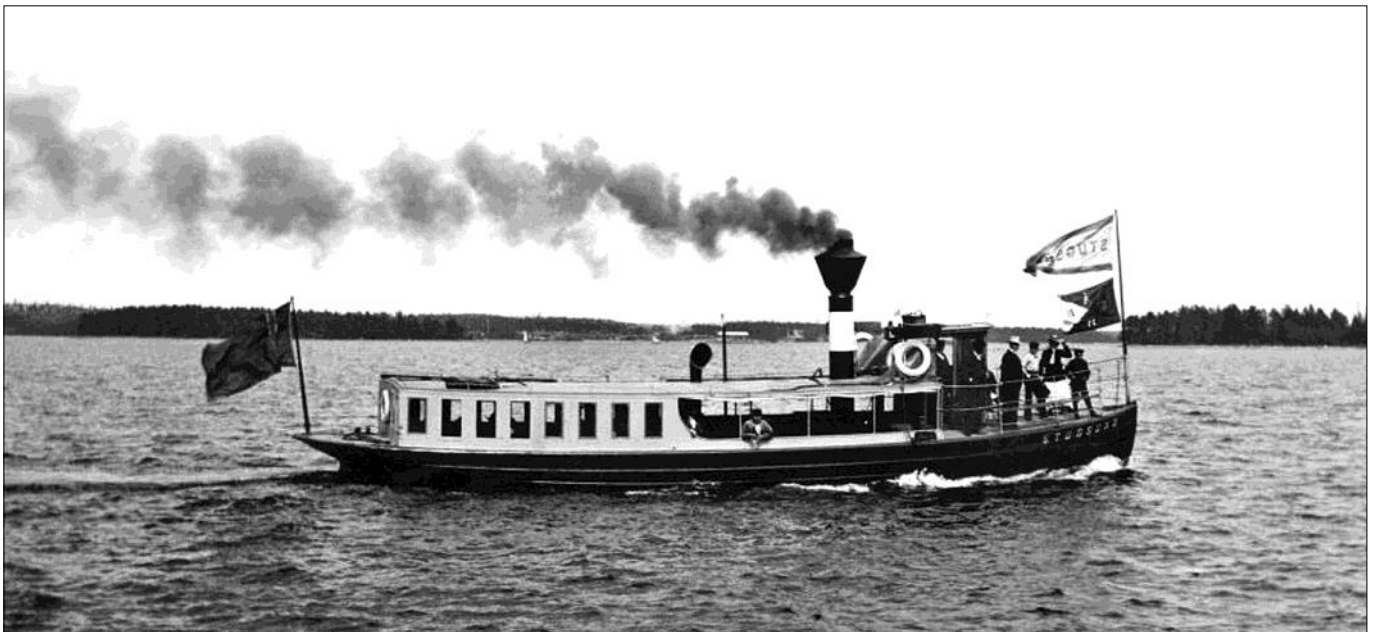
Många besökare kom till Fiskaremuseet på Adventskaffet. Återbesökare så väl som nykomlingar. Ett hemtrevligt och gemytligt prat om händelser och upplevelser till en uppiggande kaffetår i stugvärmerna. Och det såldes många böcker och båttavlor.

Bli medlem i
Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

...*"Stugsund min båt, för den skar så fina vågor"...* Byggd 1888 vid W. Lindbergs Mekaniska Verkstad & Varfs AB i Stockholm för Ångbåtsbolaget Stugsund (R. Hillman). Mått: 16,31x3,71x1,57m med ångmaskin, som 1933 ersattes med en förbränningsmotor på 46 Hk. Såldes före 1921 till Jonas Söderkvist, Söderhamn och 1927 till Söderhamns Stuveri AB. Skrotades 1961 i Ala. (Faktauppgifter, Lars Brolin)

Till de större båtarna räknades Flink I och II samt Ägir. De gick på yttre skärgården till Ljusne och Vallvik. Andra båtar var bogserbåtar, som bogserade fullastade pråmar från brädgårdarna.

Jag minns Viktoria, Olga och en större båt Nyttig.

Varje vecka kom storbåtarna, som gick på Gävle, Stockholm, Hudiksvall, Sundsvall, Örnsköldsvik och längre norrut. Den största och finaste båten var väl "Nya Söderhamn". Den, liksom alla andra, tillkännagav sin ankomst med att tuta i sin pipa redan vid Forsbacka. "Nya Söderhamn" hade flera stämmor, som ingalunda gick i moll. Jag tror det var A-dur, för den tonarten tycker jag är gladast. Och glad blev jag.

Det blev fart på oss ner till ån. Båten lade till vid den andra sidan. Det såg festligt ut med viftningar från både båt och kaj från alla passagerare och väntande vänner.

Det var många som använde detta färdmedel förr. Dels var det billigare än tåget och ostkustbanan fanns ej till, vadan en stockholmsresa till exempel blev både lång och besvärlig, med tågbyte i Kilafors och Krylbo.

I regel låg storbåtarna kvar över natten och varma sommarkvällar sökte sig många stadsbor dit, för att på akterdäck få avnjuta en kopp kaffe eller varför inte ett glas punsch. Då kunde det ibland hända, att man hörde sång därifrån som till exempel "Här är gudagott att vara" och "Herr kapten sätt maskinen igång". Förutom "Nya Söderhamn" kom "Oscar II", "Gästrikland" och "Trafik".

Ja, nog fanns det underhållning för oss, som bodde vid ån!

-Fortsättning i nästa nummer-

...*"I regel låg storbåtarna kvar över natten och varma sommarkvällar sökte sig många stadsbor dit, för att på akterdäck få avnjuta en kopp kaffe eller varför inte ett glas punsch"...* Här ligger kustångarna "Söderhamn" och "Nya Söderhamn" och därefter "Oscar II" med Faxeholmen i bakgrunden och tullhuset mitt i bild.

PRESSRELEASE

”Söderhamns Skärgård med konstnärens ögon”

Intressant bokprojekt är sjösatt

Den 8 februari samlades ett antal konstnärer och medlemmar från Söderhamns Kust & Skärgårdsförning för att diskutera möjligheterna att skapa **en bok om Söderhamns Skärgård**. Boken är tänkt att illustrera hela skärgården från norr (Plågan) till den sydligaste delen (Döviken).

Sex nu levande konstnärer är med i början, men deltagarna i denna första träff hoppas att fler skall nappa på idén. Den första upplagan skall vara klar redan till juli månad.

Jinger Bremberg nyinflyttad söderhamnsbo har beviljats stöd från Af Kultur-Media i Sundsvall för en 6 månaders-period. Hon kommer att leda insamlingen av bidrag till boken, vars arbetstitel än så länge bär namnet: **”Söderhamns Skärgård med konstnärens öga”**.

En bokkommitté har bildats

För att leda arbetet under projekttiden har en kommitté tillsatts bestående av, Lennart Andersson, Anette Palm, Anders Persson, Curt Risell, Johnny Andersson samt Jinger Bremberg som adjungerad.

Nästa möte

Den 8 mars träffas gruppen igen, för en rapportering. En undersökning skall göras om vilka avlidna konstnärers bidrag, som man kan använda. Det gäller t.ex. konstnärer som Otto Lindberg, Elsie Tapper Anders Olsson m.fl.

Ytterligare upplysningar

Lennart Andersson Tfn 0270-285539 eller via Mobil 070-8168411, mail: lennander39@gmail.com

Jinger Bremberg, Jan Bergström och Anette Palm diskuterar bokens innehåll.

Boksläpp är planerat till den 10 juli 2018 i samband med Österdagarna. FOTO: Hans F.

Sparbanksstiftelsen
Söderhamn

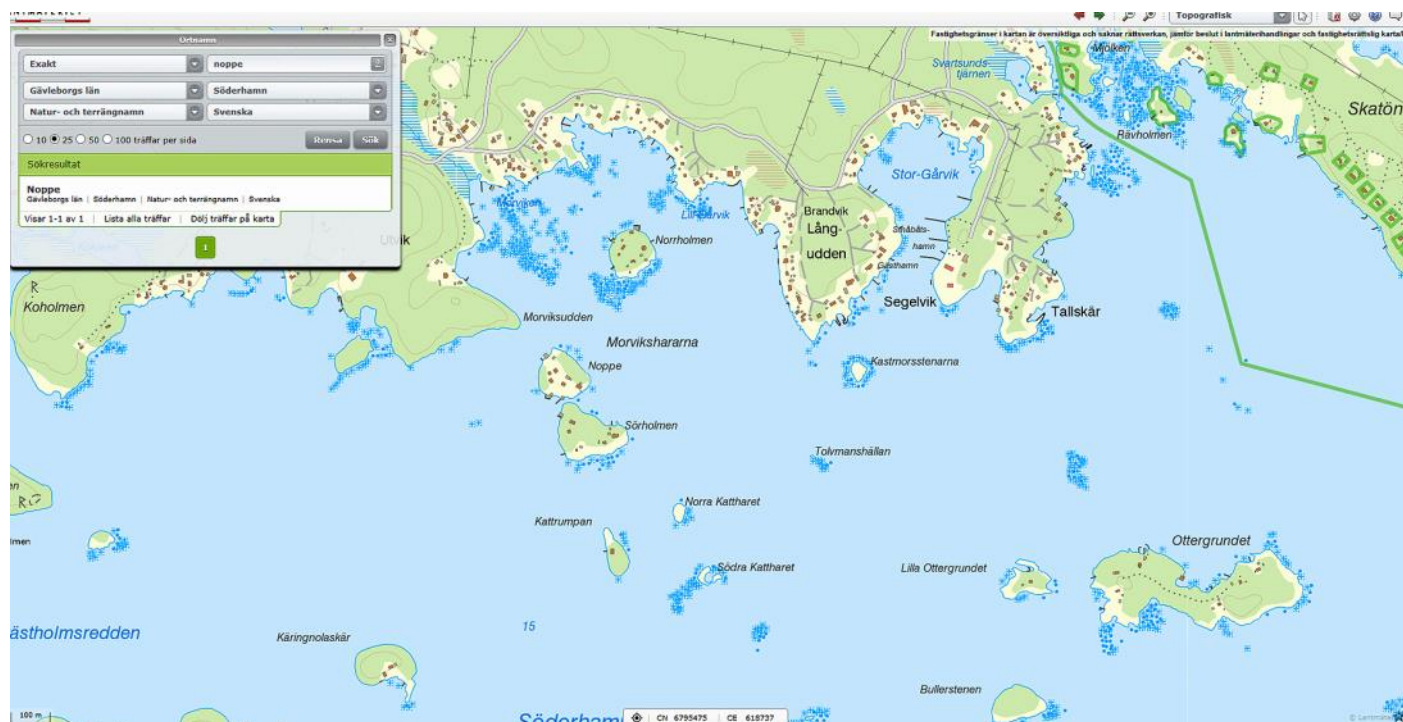
Namnen inlagda

Nu är namnändringarna på Morvikshararna, Noppe med flera holmar, som det berättades om i förra Bränningen, inlagda på kartan. Det kommer också att ske på sjökorten.

-Prova Lantmäteriets söktjänst via denna länk: <https://kso.etjanster.lantmateriet.se/> om du vill söka efter en plats.

Klicka på femte 'knappen' uppe t.v. Då kommer 'ortnamn' och fältet där man klickar i de 6 rutorna (som syns på bild): "Exakt", "Gävleborgs län" osv. samt "Sök".

-På frågan om namnen kommit in på sjökorten svarar Lennart Dehlin på lantmäteriet: *"Tyvärr känner jag inte till om ändringarna kommit in på de aktuella sjökorten, men eftersom vi har relativt väl utarbetade kontakter med Norrköping, så borde det ju komma att ändras även från den horisonten"* /Sture C.

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Ordförande

Lennart Andersson

lennander39@gmail.com

0270-285539, 0270-33030, 070-8168411

Kassör

Barbro Olsson

grimshararna@gmail.com

0270-149 15 073-0235755

Sekreterare

Hans Fryklund

hans.fryklund@gmail.com

0270-281108, 070-5424855

Övriga styrelsemedlemmar

Astrid Forslund, Björn Eriksson, Bengt Hedman,
Anders Burman, S-G Johansson, Denny Månsson

Suppl: Tord Sundberg, Görgen Larsson,
Håkan Elffors-Johansson

Redaktion Bränningen

Lennart Andersson (ansv. utg.), Hans Fryklund (research o. IT),
Sture Claesson (sättning o. layout), Curt Risell

Hemsida: www.skargardsforeningen.se

E-post: info@skargardsforeningen.se

Vi finns också på Facebook, sök på
Kust & Skärgård Söderhamn
Kolla du också!

Kust & Skärgårdsföreningens målsättning är att värna om kustens och skärgårdens miljö och dess kulturarv.

Se vår hemsida <http://www.skargardsforeningen.se> under **Aktuellt**.

Där finns våra träffar inlagda. Vi träffas för det mesta i vår föreningslokal Gäddan. Vi jobbar ibland praktiskt med lokalen, ibland diskuterar vi händelser och historier, skriver och katalogiserar, samt inte minst viktigt, tar en kopp kaffe och macka.

Vi välkomnar alla som är intresserad av Skärgården och dess miljö.

Medlemsavgiften är 200:-/år

Bg 5705-0700

Välkommen att bli medlem!

INBJUDAN TILL

ÅRSMÖTE

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

onsdag den 21 mars kl. 19.00 2018

SMS-lokalen (Båtklubbens lokal)

PROGRAM:

Kaffe/te med tilltugg.

Dagordning

1. Val av ordförande och sekreterare för mötet.
2. Fråga om mötet är stadgeenligt utlyst.
3. Val av två justeringsmän.
4. Verksamhetsberättelsen.
5. Revisionsberättelsen.
6. Fråga om ansvarsfrihet för det gångna verksamhetsåret.
7. Val.
  - A) Val av ordf. för kommande verksamhetsår
  - B) Val av 4 styrelseledamöter för en tid av 2 år.
Avgående: Barbro Olsson, Björn Eriksson, Bengt Hedman och Denny Månsson
  - C) Val av styrelsesuppleanter för en tid av 1 år.
Avgående: Håkan Elffors Johansson, Tord Sundberg, Görgen Larsson.
  - D) Val av 2 revisorer för en tid av 1 år samt två personliga ersättare för dessa
  - E) Val av 3 ledamöter i valberedningen på 1 år.
  - F) Val av Bränning kommitté.
Avgående: Sture Claesson, Lennart Andersson, Hans Fryklund.
  - G) Val av representanter till Skärgårdarnas Riksförbund.
Avgående: Barbro Olsson och Lennart Andersson.
  - H) Val av representant till Hembygdsförbundet. Avgående: Barbro Olsson.
8. Förslag till budget och verksamhetsplan för verksamhetsåret 2018
9. Fastställande av årsavgift
10. Behandling av motioner som inlämnats till styrelsen
11. Anmälda frågor
12. Avslutning

/Lennart Andersson, ordf.

VÄLKOMNA!